

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Cursus Theologico-Moralis

Ad usum Tyronum elucubratus, Et in Quotidianis Prælectionibus

Quoad ea, quæ Moralis Theologia disputat de Legibus, de Præceptis
Decalogi, de Restitutione, ac de Contractibus

Viva, Domenico

Patavii, 1723

Art. II. An restituenda sint accepta ob causam honestam?

urn:nbn:de:hbz:466:1-40673

tem,) nisi aliquando aliter in poenam delicti decernatur a jure; ut de facto decernitur in casu simoniae, quod pretium acceptum pro beneficio, pro collatione ordinum, & pro admissione in religionem, restituatur pauperibus, vel Ecclesiae, cui facta est injuria, non vero danti, idque in poenam delicti, ex Less., & D. Th. 2. 2. quaest. 32. art. 7.

VI. Quaeritur secundo, Utrum illicite acquisita a filio, seruo, uxore, &c., restitui debeant Patri, Domino, Marito, &c., an possint illi ea sibi retinere?

Respondeo, Navar., Reginald., Sot., & alios apud Bonac. probabilius putare, eodem modo discurrendum esse de iis, quae licite a praedictis personis acquiruntur, verbi gratia laborando, ac de iis, quae illicite acquiruntur, verbi gratia ob committendum homicidium, fornicationem, &c., quia peccatum non debet patrocinari delinquenti: Quare sicuti acquisita licite a filio pertinent ad Patrem, saltem quoad usum fructum, seclusis castrensibus, vel quasi castrensibus; ita illicite acquisita ob turpem causam retineri non possunt a filio, sed pertinent ad eundem Patrem. Verum Bonac. quaest. 3. punct. 3., & alii putant, praedictas personas posse sibi retinere acquisita ob turpem causam. Ratio est, quia cum hujusmodi lucrum sit odiosum Patri, domino, marito, non debet dici, quod illi habeant jus ad tale lucrum acquisitum a filio, seruo, uxore, ob turpem causam: quia jura decernentia, quod acquisita ab istis pertineant ad Patrem, dominum, maritum, non loquuntur de tali lucro. Neque hinc sequitur, quod peccatum patrocinetur delinquenti; Sicuti enim si fur negotietur pecuniam alienam, potest sibi retinere fructus hujusmodi mere industriales, quin illi in tali casu dicatur patrocinari peccatum, cum revera pa-

trocinetur illi jus, quod habet ad hujusmodi fructus, ita in casu nostro. Equidem tamen communiore sententiae oppositae adhaerendum censeo.

ARTICULUS II.

An restituenda sint accepta ob causam honestam?

- I. Restitui debent accepta ad praestandum opus debitum ex justitia; nec non pro omissione etiam ex justitia debita; Non tamen accepta pro opere honesto, aut pro omissione, quae ex justitia non debeantur.
- II. Num possit etiam aliquid accipi pro opere debito ex charitate, quod non sit laboriosum, puta pro deponendo odio?
- III. Si opus ex justitia debitum Titio ponitur in gratiam Cajo, num possit a Cajo aliquid accipi?
- IV. Cur in foro externo non datur actio ad repetendum, quod traditum est pro opere ex justitia debito? Et simul compellitur ad restitutionem, qui aliquid accepit pro non parando peccato.
- V. Non solum pretium, sed etiam munus involuntarie donatum pro opere debito ex justitia universim restituendum est; non tamen si detur liberaliter.
- VI. Num possint famuli Judicis aliquid accipere a Titio, ut hic ante alios introducatur, & ejus causa prius expediatur?
- VII. Quando nam possint Officiales Judicis munera sibi donata retinere?
- VIII. Leges civiles si solum prohibeant, & non irritent acceptionem munerum, non obligant ad restitutionem; Sicut nec juramentum de illis non acceptandis.
- IX. Si lex aliqua irritet donationem munerum, hac restituenda sunt danti, nisi aliter statuat ipsa lex; & tunc requiritur

requiritur etiam sententia iudicis,
ut a danie tollantur.

I. **Q**uæritur primo, An teneatur ad restitutionem, qui accipit pretium ad faciendum opus licitum, verbi gratia ad ferendam sententiam justam, ad administranda, vel suscipienda Sacramenta, ad jejunandum, &c.?

Respondeo cum communiori apud Bonac. contra Medin., Reginald., & alios, accepta pro faciendo opere honesto, debito ex iustitia, restituenda esse: Contra vero posse retineri accepta pro faciendo quocumque alio opere honesto: Et similiter restituenda esse accepta pro omittendo aliquo opere illicito, cujus omissio debita est ex iustitia, verbi gratia si quis aliquid accipiat, ne occidat, ne furetur; sed retineri posse accepta pro omittendo opere illicito, cujus omissio debita est ex alia virtute; verbi gratia, si quis aliquid accipiat, ne blasphemet, ne fornicetur. Ratio horum omnium est, quia obligatio restituendi oritur duntaxat ex violatione iustitiæ; atqui si aliquid accipiatur pro faciendo opere debito ex iustitia, hæc violatur, quia quilibet habet jus, ut gratis sibi præstetur, quod debetur ex iustitia; verbi gratia, si quid accipiat Iudex pro ferenda sententia iusta, violat virtutem iustitiæ; quia habet stipendium a Republica, vel a Rege, ad hoc ut gratis sententiam justam proferat, & ideo quilibet habet jus, ut gratis sibi præstetur sententia iusta: Secus vero non violatur virtus iustitiæ, si quid accipiatur, verbi gratia, a Titio, ut baptizetur, ut missam audiat, ut jejunet; vel a medico, ut indigentibus medeatur; quia nemo tenetur ea opera præstare ex iustitia. Similiter violat iustitiam, qui aliquid accipit, ne occidat, ne furetur, quia ex iustitia tenetur ea omittere; non vero violat iustitiam, si

quid accipiat, ne fornicetur, aut blasphemet, quia ea omittere non tenetur ex iustitia, sed ex alia virtute; ergo solum accepta ob opus, vel omissionem debitam ex iustitia restituui debent.

II. Less. tamen cap. 14. dub. 9. probabiliter putat, non posse pretium exigi, aut accipi pro faciendo opere debito ex charitate, quod non sit laboriosum, puta pro deponendo odio, pro revelando fure, &c.; tum quia communi hominum iudicio hæc non censentur pretio æstimabilia; tum etiam quia cum valde interfit proximo, ut hæc fiant, si detur pro iis pretium, tale pretium non censetur liberaliter donatum, sed coacte datum pro re nullius pretii; Unde si quid acceptum sit pro tali opere debito ex charitate, restituui debet, non secus ac acceptum pro opere debito ex iustitia: Contra vero putat retineri posse pretium acceptum pro opere, quod cedit in honorem Dei, vel in commodum ipsius accipientis, puta pro audienda missa, pro abstinendo ab ebrietate; Et ratio est, quia cum nemo emat huiusmodi res, censetur liberaliter donatum, quod pro his faciendis datur.

Verum communior sententia contra Less. docet, posse pretium accipi etiam pro opere debito ex charitate, verbi gratia pro deponendo odio; aliter medicus teneretur ad restitutionem, si accipiat pretium, ut medeatur indigentibus, quibus ex charitate tenetur mederi; quod communiter non admittunt apud Bonac. quæst. 3. punct. 3.: Falsum autem est, ut notat Vasq., quod tale pretium censeatur datum coacte, cum non detur per vim, nec danti sequatur ullum incommodum; Et quamvis qui pro iis operibus dat pretium, det invitus, non per hoc fit illi injuria; sicut non fit injuria ementi per hoc, quod invitus det pretium rei, quam vellet habere sine pretio.

Ne-

Neque dicas, disparitatem esse, quia emens dat pretium pro re pretio aestimabili; secus vero qui dat pretium pro opere debito ex charitate; Nam falsum est, huiusmodi opera non esse pretio aestimabilia, quando magnum ex iis emolumentum sequitur.

III. Opponitur primo, hinc sequi, quod etiam posset accipi pretium a Iudice pro sequenda opinione probabili, quæ favet mihi potius, quam adversario, (cum ad id Iudex non teneatur ex iustitia,) quod tamen est falsum, cum damnata sit ab Alex. VII. propos. 26. dicens: *Quando litigantes pro se habent opiniones æque probabiles, potest Iudex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius pro alio.*

Respondeo, nego sequelam; vetitum enim est Iudici vendere huiusmodi arbitria, non solum legibus positivis, sed etiam lege naturali: Et ratio est, quia Iudex ex iustitia tenetur ad iudicare litem ei, cui iura favent; Unde si utraque opinio est æque probabilis, seu si æque iura favent utrique litiganti, debet ex iustitia litem dividere, ut fusc ostendit Tambur. lib. 1. Decalogi cap. 3. §. 4. contra quamplures.

Non me latet sententia Vasq. cap. 7. dub. 6., Sot., & aliorum docentium apud Bonac., quod possit universim quilibet accipere pretium etiam pro faciendo opere debito ex iustitia, dummodo tale pretium non accipiatur ab eo, in cuius favorem debet illud opus fieri ex iustitia, sed ab extraneo, cuius non intersit illud fieri. Less. tamen lib. 2. cap. 14. dub. 9. cum communiori id negat, (solum concedens, quod possit accipi, quod vere liberaliter donatur ob tale opus.) Ratio est, quia quando aliquod opus est invendibile, tunc etiam si in tui gratiam fiat, vendi non potest: Etenim apud homines tale obsequium non

censetur dignum pretio, sed amicitia; aliter usurarius posset aliquid a te exigere, si in tui gratiam mutuet pecuniam Petro; & Episcopus posset etiam aliquid a te exigere, si in tui gratiam conferat ordines, vel beneficium alteri; quod nemo dixerit.

IV. Opponitur secundo. In foro externo non datur actio ad repetendum id, quod traditum est pro opere debito ex iustitia, ut habetur in leg. 2. ff. *De conditionibus ob turpem causam*, ergo neque in foro interno obligatio restituendi acceptum pro tali opere debito ex iustitia. Adde, quod ex eadem lege habetur, posse in foro externo compelli ad restitutionem, qui accepit aliquid pro non patrandi peccato; ergo etiam in foro interno datur huiusmodi obligatio; & consequenter sicut tenetur restituere, qui aliquid accepit, verbi gratia, ne occidat, ita restituere tenetur, qui aliquid accepit, verbi gratia, ut missam audiat die festo.

Respondeo, nego consequentiam; forum enim externum non concedit eam actionem, ne multiplicentur lites: Ad id, quod additur, nego consequentiam; nam ex antecedente solum sequitur, quod vi illius legis detur in foro externo actio ad repetendam rem traditam pro non patrandi opere illicito, non vero sequitur, quod detur obligatio in foro interno eam restituendi, cum sæpe leges obligent tantum pro foro externo ex præsumptione delicti, quod revera sæpe abest.

V. Queritur secundo. An restitui debeat non solum pretium, sed etiam munus datum pro opere debito ex iustitia?

Respondeo, & dico primo, si tale munus detur involuntarie, (verbi gratia, si detur munus ministro publico ad redimendam vexationem, quia scilicet probabiliter apparet talem ministrum sine aliquo munere non esse præstitu-

stiturum, quod ex iustitia præstare debet, cum sit negligens in negotiis expediendis; aut si prius expediat illos, qui munera offerunt, &c.) tenetur minister restituere munus acceptum ipsi danti; & quidem nulla expectata sententia Judicis, & independenter a quavis lege positiva. Ita communiter: Et ratio est, quia involuntarium impedit translationem domini via donationis, quæ essentialiter debet esse libera; Unde eadem est ratio, siue detur pretium, siue munus; In neutro enim casu transfertur dominium, atque adeo tam pretium, quam munus involuntarie datum restitui debet.

VI. Propter hanc rationem Molin. tom. 1. tract. 2. disp. 88. putat etiam famulos iudicis teneri ad restitutionem, si accipiant munera, ut prius introducant unum, quam alium, seu ut prius expediant negotium ejus, qui munus obtulit, quam alterius: Etenim vel famuli anteponebant illum, quem ex iustitia anteponebant; (quia, verbi gratia, prius venit, aut e remotiori loco, aut quia periculum est in mora, &c.) & recurrit, quod munus detur involuntarie, & coacte ad redimendam vexationem: Vel anteponunt alium ex iustitia postponendum; & tenentur saltem restituere damnum, quod infertur illi, qui postponitur, quando ex iustitia erat proponendus; sicuti iudex ferens sententiam injustam tenetur restituere damnum parti læsæ: Immo ipsi iudices, seu officiales, si tolerent huiusmodi famulos, tenentur in solidum ad restitutionem; quia ex officio, atque adeo ex iustitia illis incumbit has famulorum iniustitias prohibere. Si tamen famulus sua gratia, industria, & precibus sine aliorum iniusta mora obtineret expeditionem aliqujus causæ, procul dubio posset munus acceptum retinere, ut notat Molin. loc. cit.; quia ad hoc beneficium, quod est pretio æstimabile, non tene-

batur famulus.

Advertit hic Petrus Navar. lib. 3. cap. 3., quod Iudex, seu Officialis teneatur ad restitutionem talium munerum, etiam quando non est probabiliter certus, sed moraliter dubius de coactione donationis ex metu iniustitiæ; quia exponeret se periculo accipiendi alienum, & fieret possessor dubiæ fidei; qui, ut supra ostendimus, etiam ad restitutionem tenetur, non secus ac possessor malæ fidei.

VII. Dico secundo; præscindendo a lege positiva in contrarium, non tenetur officialis jure naturæ restituere munera liberaliter sibi donata sine ullo metu, siue quia dantur ab amicis, aut cognatis, qui perinde donarent, ac si non esset officialis; siue quia donantur post rem iuste obtentam ob gaudium, & gratitudinem, seu desiderium, ut in posterum officialis eodem modo se gerat; siue quia ita dantur ante expeditionem negotii, ut nullum periculum sit querelæ, si forte lis alteri iuste adjudicetur, sed solum alliciant officialem ad illam diligenter expediendam pro merito causæ; siue demum, quia dantur ex liberalitate; ut si dives det Notario aliquid ultra taxatam mercedem pro opere iusto. Ita communiter. Ratio est quia jus naturæ nulli prohibet donare res suas alteri; ergo si quis donet illas officiali, modo habeat libertatem requisitam ad donandum, seu dummodo donatio non fiat per metum, talis donatio non erit irrita ex solo jure naturæ.

Confirmatur, quia si jure naturæ id esset prohibitum, non posset lex humana permittere, ut iudex delegatus accipiat a partibus esculenta, & poculenta ex mera liberalitate oblata, sicut de facto permittitur in cap. *Statutum*, De rescriptis in 6. & leg. *Solet*, ff. De officio Proconsulis.

Neque dicas primo; ista munera non darentur, nisi ille esset officialis;

er;

ergo non videntur dari; nisi coacte ratione officii; atque adeo talis donatio, utpote meticulosa, & involuntaria, erit irrita.

Negatur enim consequentia; Sicuti enim non ex eo, quod munera non darentur Titio, nisi esset amicus, inde fit, quod amicitia inferat coactionem, quæ reddat donationem meticulosam, & invalidam; ita in casu nostro, quamvis munera non darentur, nisi ille esset officialis, non inde sequitur, quod dentur per metum, & coacte; dari enim possunt plene libere ex eo motivo, ut officialis in negotiis iuste tibi faveat. Unde fit, quod si lis adjudicetur adversario, non possint munera repeti, quia non data fuerunt sub conditione, ut tibi lis adjudicetur, sed absolute; Sicuti si quis det munera mulieri, ut alliciat illam ad peccatum, etiamsi deinde non consentiat, donatio est valida, & munera repeti non possunt.

Neque dicas secundo; ista munera conferri non possunt officiali sine scandalo, & periculo injustitiæ, juxta illud Exod. 23. *Non accipias munera, quæ etiam excæcant prudentes, & subvertunt verba iustorum*; ut proinde oblatio talium munerum humanis etiam legibus prohibeatur.

Nam primo falsum est, quod aliquando sine scandalo dari non possint; puta si dentur post sententiam latam, vel si dentur officiali amantissimo iustitiæ, qui ipsos etiam donatores imperterrite condemnare soleat; vel si dentur ab iis, qui litem non habent, aut ab amicis, aut de rebus ordinariis, &c. Secundo, dato, quod aliquando sine scandalo dari non possint, non proinde fit, quod donatio talium munerum sit nulla; Sicuti si detur munus fœminæ animo inducendi illam ad fornicationem, etiamsi cum scandalo detur, adhuc donatio est valida, nec fœmina tenetur ad restitutionem,

etiamsi non consentiat.

VIII. Dico tertio; munera accepta contra leges humanas, quæ non solum prohibent acceptationem, sed etiam annullant donationem, & reddunt accipientes incapaces, & inhabiles ad acquirendum illorum dominium, restituenta sunt in conscientia. Quod si leges tantum prohibeant illorum acceptationem, sed non irritent acceptationem, non sunt restituenda, etiamsi accipiens peccaverit mortaliter illa accipiendo, tum contra obedientiam legis, tum etiam sacrilege contra iuramentum fortasse factum de non accipiendis muneribus. Ita communiter cum Molin. loc. cit. Ratio primæ partis est, quia potest Princeps ob bonum commune in conscientia obligare, ut bona unius subditi per donationem non fiant de dominio alterius. Secunda pars conclusionis, quæ est contra Medin., etiam probatur; quia in jure ista duo sunt valde diversa, prohibere, ne aliquid fiat, & irritare factum; ut patet in innumeris casibus. Neque obstat lex *Non dubium*, ff. *De legibus*, & Reg. juris in 6., ubi dicitur, quod *Quæ contra legem sunt, debeant utique pro infestis haberi*. Nam hinc solum infertur, quod quæ contra legem fiunt, debeant in iudicio irritari, non vero quod sint ipso facto irrita, & invalida. Iuramentum autem de non accipiendis muneribus non fert obligationem ea restituendi, si sacrilege accipiantur: (sic iuramentum de non ludendo non tert, quin ludens faciat sua, quæ acquirit per ludum sacrilegum) Ratio est, quia aliud est iuramentum de non accipiendis muneribus, aliud vero iuramentum de non faciendis suis, ac retinendis muneribus. Quare potest quis contra primum iuramentum sacrilege accipere munera, quin peccet contra idem iuramentum, si ea deinde retineat, ac non restituat: Quod si utrumque

que

que juraret, & non accipere, & non retinere munera, deberet quidem ea restituere, non tamen ex obligatione justitiae, sed religionis, ut notat Molin. loc. cit.

IX. Rogabis hic: Cuinam restituenda sint munera, quando lex irritat illorum donationem?

Respondeo, restituenda esse ipsi danti. Ratio est, quia per talem donationem non est translatum dominium a dante. Excipe tamen nisi lex aliqua propter inobedientiam privet illis ipso jure dantem, & praecipiat restituenda esse pauperibus, vel filco; nulla autem datur lex (teste Molin. disp. 34, Sot., & aliis contra nonnullos) quae tollat dominium a dante ante latam sententiam; Nam lex 2. ff. De conductione ob turpem causam, quae statuit eum, qui dedit munera pro sententia justa, litem perdere, & lex 3. subsequens, quae statuit, datum pro sententia injusta non posse repeti, sunt poenales, & non obligant in conscientia, nisi post latam sententiam in foro externo. Quare antequam dans pretium, vel munus contra leges condemnetur ad amissionem dati, debet accipiens restituere illud danti, qui nondum dominium amisit; per donationem enim non est translatum dominium in donatarium ex juris impedimento.

ARTICULUS III.

An Bona incerta, vacantia, derelicta, & Animalia, quae piscatione, aut venatione capiuntur, restituenda sint?

I. Bona incerta, si acquisita sint ex delicto, restituenda sunt pauperibus. Quae tamen sine delicto retinentur, probabilius danda sunt etiam pauperibus, sed probabiliter retineri possunt.

Pars III.

II. Post factam compositionem per Bullam bonorum incertorum, si dominus compareat, probabiliter ea non sunt restituenda.

III. Etiam Episcopus potest in sua Diocesi compositionem facere debitorum incertorum.

IV. Bona vacantia, necnon derelicta sunt primo occupantis jure naturae; jure tamen positivo aliud decernitur de bonis vacantibus.

V. Animalia, quae venatione, aut piscatione capiuntur, secundum se sunt etiam primo occupantis.

VI. Potest Princeps sibi venationem, ac piscationem reservare, & potest reddere subditos incapaces dominio relate ad feras in suo nemore captas.

VII. Ad restitutionem tenetur, qui venatur in loco, ubi a Principe alteri concessum est jus venandi; non, quidem restituendo feras captas, sed compensando damnum, quod alteri probabiliter intulit habenti jus venandi.

VIII. Animal alterius, quod damnum infert in tuo pradio, non potest occidi, nisi aliter grave damnum impedi non possit.

I. **D**iximus quae 2. art. 1., Bona incerta, utpote aliena, retineri non posse invito domino; Unde quando dominus ignoratur, si ea acquisita sint ex delicto, puta ex usura, furto, injusta emptione, de jure positivo restituenda sunt pauperibus; Si vero aut sint acquisita ex contractu justo, puta ex donatione, aut sint inventa, juxta communiorem sententiam, etiam pauperibus restituenda sunt, quamvis nonnulli cum Navar. apud Less. cap. 14. dub. 7. probabiliter putent posse post adhibitam diligentiam retineri ab ipso detentore cum onere restituendi ea domino, si forte deinde compareat; nam si pauperibus dentur,
N non